

Čovjek od mramora

|| N. Raos*

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada
Ksaverska cesta 2, p.p. 291
10 001 Zagreb

Ne jedanput mi se dogodilo sam sam ostao zatečen, zaprepašten, osupnut, zblenut... onime što sam čuo na predavanju, čudeći se dokle seže predavačevo neznanje. Jedan kaže da "grčki filozofi nisu diskutirali", drugi, fizičar, ne zna da su fizika i *philosophia naturalis* jedno te isto, iako se ovo posljednje pojavljuje u naslovu kapitalnog kako Newtonova tako i Boškovićeve djela, treći kaže kako oportunističke infekcije nastaju zato "što su virusi veliki oportunisti", četvrti ne zna zašto su kemičari nekoć trošili godine za sintezu prirodnih spojeva. O tome bi se mogla knjiga napisati, ne o neznanju učenika i studenata, nego o neznanju njihovih profesora. Što reći o recenzentu, također sveučilišnom profesoru, koji me napada zato što pišem o stvarima koje on ne nalazi u udžbeniku prema kojemu predaje. "Udžbenik je osnovno sredstvo za sticanje znanja učenika", reče mi neka urednica, a potom dodade: "Nažalost i profesora." Ja bih samo promijenio "osnovno" u "jedino".

Na pisanje ovog članka navelo me nedavno očitovanje profesora Gordana Lauca sa zagrebačkog Farmaceutsko-biokemijskog fakulteta koje prenosimo u ovom broju časopisa: nastava i znanstveni rad su tako katastrofalno loši da bi sveučilište trebalo posve reformirati ili (posve) ukinuti. Do takvog zaključka svatko prije ili kasnije dolazi u svojoj (hrvatskoj) znanstvenoj karijeri. No ne oglašuju se svi tako javno kao profesor Lauc. Većina se mirno povlači u svoju intimu, radi skriveno, nečujno. Drugi padaju u depresije, svađaju se s kolegama, završavaju pred disciplinskim komisijama ili u psihijatrijskim ustanovama. Treći vode parnice, poput moje kolegice kojoj je šefica zabranila da radi (zaključala joj je stol). Opasnost da će joj mlada, vrijedna i sposobna suradnica preuzeti projekt, a možda i šefovsko mjesto bila je sasvim realna. Od te se opasnosti jedna druga znanstvenica mnogo pametnije branila. Svakome tko je nešto vrijedio našla je stipendiju, poslala ga izvan zemlje. Oko nje su na kraju ostali samo poslušnici, znanstvenici nesposobni za bilo kakav samostalan rad.

To je pouka mladima. Nemojte se razmetati svojim znanjem i sposobnostima jer tako ugrožavate položaj onih starijih od sebe, onih koji ništa ne znaju i nisu sposobni ni za što drugo nego da se ulagaju moćnicima i bezobzirno gaze svakoga koji im se nađe na putu. Da bi potom mogli provoditi mirna jutra u svom laboratoriju, ispijajući kavice i vodeći fakultetske (institutske) tračeve. I čekali mirovinu.

To što sam rekao u prošlom odlomku ne vrijedi općenito. Ima znanstvenika i fakultetskih nastavnika koji itekako odrade svoj

posao, koji se na radnom mjestu ne štede. No nasuprot takvima, radnicima, stoje oni drugi, neradnici, kojima to nikako ne ide u prilog. Jer ako netko ima četiri znanstvena rada u jednoj godini, a drugi niti jedan u sedam, čime se može opravdati taj nesrazmjer? Preopterećen sam nastavom i administracijom, standardni je odgovor. No ni ti drugi, radnici, ne rade samo znanstveno. Ako se rad dobro organizira, može se na sve stići, no zašto bi se čovjek oko toga trudio ako mu nije stalo, ako mu je svejedno što i koliko radio?

I tu nužno dolazi do sukoba, klasne borbe. Meni je prekipjelo kad je moj šef u izvještaju napisao kako smo bili uspješni jer smo u trogodišnjem razdoblju objavili dvanaest znanstvenih radova – a on nije objavio niti jedan (to, naravno, nije napisao). Te i takve iritira kad se čuje da je netko u znanosti uspješan. Uspješnost jednoga ističe neuspješnost drugoga. Uspješni znanstvenici trebaju biti uspješni samo prema van, da se vidi kakve sve tikve u našem vrtu rastu. Ako je jedan uspješan, valjda ni drugi nisu mnogo za njime, misli si neupućeni novinar, pa onda svoje mišljenje prenosi još neupućenijem čitatelju. Uspjeh profesora Lauca je *us. ext.*, samo za vanjsku upotrebu.

Dolazimo tako do situacije lijepo prikazane u poljskom filmu "Čovjek od mramora". Radnik je, udarnik, rekordnom brzinom slagao cigle dok mu netko nije podvalio jednu vruću. Ne valja raditi preko norme, jer onda dižeš normu, dižeš normu i onima kojima je i ovakva norma kakva jest previsoka. Nitko ne voli štebere, ni u školi ni na poslu.

Iz ovoga što sam rekao čitatelj će pomisliti da sam glasnogovornik, a možda čak i ideolog stranke neradnika. No nije tako. Treba reformirati sustav tako da nitko više ne poželi ljenčariti na radnome mjestu. A to se može postići jedino tako da bavljenje znanosti u sveučilišnom nastavom postane unosno. Kada bi znanstvenik za vođenje ili sudjelovanje na međunarodnom projektu dobivao dodatak na plaću, kada bi fakultet imao izravne materijalne koristi od svakog studenta koji ga upiše, kad bi profesori bili pristojno plaćeni za održana predavanja, kad bi...

Da, kada bi se nastava i istraživački rad na fakultetima postavili na zdrave ekonomske temelje, svašta bi se moglo učiniti, pa ne bi trebalo pristupati ukidanju sveučilišta, kako to radikalno zagovara profesor Lauc. Da će profesori raditi bez obzira koliko ih se plati, nespretna je kalkulacija naših političara. Uvijek će se naći entuzijasta koji će pristati da rade za mali novac ili čak besplatno, ali će se sustav urušiti. To se upravo u nas dogodilo.

* Dr. sc. Nenad Raos
e-pošta: raos@imi.hr